1938 ий
18
АВГУСТ
№ 73 (457)
Акше 5 ыр.

8-ше ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла эллаcе пролетар-шамыч, ушныза!

Рвезе Коммунист

ВЛКСМ
Маробком
ден
горком
орган

Виян лийже советский авиаций!

АВИАЦИЙ КЕЧЕ—ПӰТЫНЬ КАЛЫКЫН ПАЙРЕМЖЕ

Ик элыштат мемнан элысе семын авиаций массын кугу йӧратымашыже дене да вниманийже дене о г е ш пайдалане. Мемнан дене авиаций кече—пӱтынь калыкын пайремже лийын шога.

Авиаций кечын геройжо-шамыч—Ленин - Сталин партийын, советский правительствын да личне Сталин йолташын ончен куштымо славный л е т ч и к, виян авиационный промышленностьын пашазе, инженер, конструктор да техникше-шамыч улыт.

Советский авиацийын задачыже—чыла дечын мӱндӱркӧ, писын да кӱшкӧ чоҥештен кертше самолет-шамычым ышташ. Советский авиационный завод-шамыч тиде задачым сайын шуктымыштым ончыктеныт. Мӱндӱркӧ тура чоҥештымаште мировой рекордым советский летчик-шамыч — Советский Союзын Геройжо-шамыч Громов, Юмашев да Данилин йолташмыт ыштеныт, Советский Союзын славный Геройжо - шамычын лӱмыштым Чкаловым, Байдуковым, Беляковым, Водопьяновым, Молоковым, Алексеевым да моло летчик-шамычым советский калык раш пален шога.

Шукерте огыл пӱтынь калык Советский Союзын Геройжо-шамычын Владимир Коккинаки ден Александр Бряндинскийын Москва гыч Владивосток районыш, адак кум летчица-шамычын—Полина Осипенко, Вера Ломако да Марина Раскован гидросамолет дене Севастополь гыч Архангельскыш героический чоҥештымыштым кугу куан дене ончен.

Мемнан элыште авиаций миллион еҥын пашаже лийын. Авиационный спорт—советский молодежын эн йӧратыме спортшо. Мемнан элын кумда территорийыштыже пеш шуко аэроклуб-шамычым ыштыме. Тӱжем дене шемер-шамыч производство гыч кӱрылтде летный искусствым овладеватлат, парашютизм да планеризм дене заниматлат. Йоча-шамыч коклаште авиамоделизм паша кумдан шарлен.

Осоавиахимовский организаций - шамычын задачышт—советский патриотизмын уло вийжым выражатлыше тиде кумда да кугу калык движенийлан эреак полшен шогаш.

Мемнан славный советский летчик-шамыч социализмын кугу задачыже-шамычлан служитлат, социалистический родина верч пеҥгыдын шогат, пӱтынь человечествын культурный пашаже верч служитлат.

Ф а ш и с т с к и й варвар к а ш а к ы н авиацийыже кугун ойыртемалт шога. Фашистский авиаций Испанийыште, Абиссинийыште, Китайыште аралалтдыме ола-шамычым, мирный населенийым—ӱдрамаш, шоҥго, йоча-шамычым яндыкла бомбардироватлымышт дене палэ улыт.

Мемнан авиаций тыныс паша да элын кумдан пеледшашыже верч служитла, но тушман мемнан мланде ӱмбаке кержалташ тӱҥалеш гын, сарын грозный жапыште мемнан летчик-шамыч тушман кашак ӱмбак уло вийышт дене, уло т е х н и ч е с к и й моштымашышт дене шкенынштын личный храбростьышт дене да куатле патриотизмышт дене нуным, шырпын кырен шалатат.

Ме—шулдыран тукым

Октябрь эрдене шочална у кечын,
Ме таче каваште вет летчик, пилот.
Ме лекна мур дене эр южым лош шелын,
Кузе чоҥештале мемнан самолет!

Каваш кӱзышна ме пропеллер мур дене,
Ший кече саламлыш унаж гай мемнам.
Тый, кече, йыр чӱчкӧ, йыр воштыл, кеч вӱчкӧ
Эрла кӱзена ме эше кӱш тӱшкан.

Ме первой лишемна тый декет, ший кече,
Ме первой тӱняште рекорд ден лекна.
Ме шӱдӧ тӱжем ден улына—юж пече,
Ме—шулдыран тукым рвезе элнан.

Вот ӱдыр полмезе пеш кӱшыч кава гыч
Пасуш парашют ден кузе сай вола.
Нӧлтеш кеч кӧн кумыл ончен шогыма гыч,
Вет ӱдырын тӱсшӧ рекорд ден йолга.

Мемнан Осипенко, Раскова, Ломако
Вӱдат самолетым йӧршеш орелла.
Тӱжем дене кушкыт тыгай герой-шамыч
Саклаш шерге элым шӱмбел авала.

Мемнан эл ӱмбаке тушман тарвана гын,
Кеч кӱшыч, кеч ӱлыч, кеч вӱд гыч садак,
Ме кӱртньӧ шереҥгыш чылан тӧр шогалын
Ударым пуаш каена гад ӱмбак!

ВАСЯ РОЖКИН.

ХАСАН ЕР РАЙОНЫСО СОБЫТИЙЛАН

СССР ден Японий военный представитель-шамычын тевий 11 августышто первой вашлийме годым тыге каласыме ыле: 11 август 13 шагатат 30 минутышто (верысе жап дене) боевой действий чарнымым ончыде, японский войска часть перемирий верген келшымашым пудыртен да, перемирий дене пайдаланен 100 метрлан ончык пурен да Заозерный (Чанкуфын) высотан Северный Каса ужашыжым н а л ы н. СССР военный представитель-шамычын протестыштым да японский войскам ончычсо позицийышкыже кызытак наҥгайме нерген вунын требоватлымыштым ончыде, японский военный представитель-шамыч тиде з а к о н н ы й требованийым шукташ категорически отказеныт. Ончыктымо верыште к о к могырысо войскажат 4—5 метр мартелан чакемыныт да вооруженный столкновений кеч могай жапыштат стихийно угыч тарванен к е р т е ш ыле, сандене кок могырысо военный представитель-шамыч ваш-ваш кажне могырын войскажым тиде участкыште 80 м е т р л а н мӧҥгеш чакнен наҥгаяш верешак келшеныт. Тидын верген донесенийым налмек Дальный Востокысо военный командований перемирий верген ыштыме келшымаш дене келшышын мемнан часть-шамычым тиде марте, 10 август 24 шагатлан заниматлыме позицийышкышт кызытак пӧртылтымӧ нерген, японский войскам наҥгаяш я п о н с к и й представитель - шамыч деч требоватлаш указаний дене распоряженийым пуэн. Тиде распоряженийым мемнан командований тунамак шуктен.

Тиде жапыштак иностранный паша Калык Комиссар Литвинов йолташ Японий посол г. Сигемицулан японский войскан перемирийым тиде пудыртымашкыже ончыктен, тиде участкыште тудым 100 метр деч шагал огыллан чактарен наҥгаяш требоватлен, тиде ок шуктал гын, СССР правительство Японийын титакше дене перемирийым пудыртымылан шотлаш тӱҥалеш манын шижтарен.

Кызытсе жаплан японский войска кӱшнӧ ончыктымо пункт деч чактарен наҥгаялтын.

12 д е н 13 августышто СССР ден Японий военный представитель-шамыч угыч вашлийыныт, кок могырысо войскажын расположенийыштым уточнитленыт. Туге гынат, кок могыр войскажын расположенийыштым фиксироватлыше протокол ден картым подписатлаш 13 августышто СССР военный представитель-шамычын предложенийыштлан японский военный представитель-шамыч тидым ышташ отказатленыт, шкенан высший начальстве деч указанийым вучена да, очыни, тидлан утларак авторитетный комиссий толеш манын каласеныт.

Тидын дене кок могыр военный представитель-шамычшат ойырлен каеныт.

14 августышто у вашлиймаш лийын огыл.

Конфликт районышто кызыт шып.

13 августышто японский военный представитель-шамычын предложенийышт да СССР военный представитель-шамычын келшымышт почеш колышо еҥ кап-шамычым ваш-ваш вашталтымаш лийын.

Командованийын шотлен налмыже почеш советский могырышто колышо 236 еҥ да сусыргышо 611 еҥ лийын.

Мемнан командованийын аклымыже почеш, японский войскан йомдарымашыже: колышо 600 еҥ марте да сусыргышо 2500 еҥ марте шуэш. (ТАСС).

Комсомолец-шамыч инициативым ончыктат

Хлебниково МТС-ын комбайнер ден штурбальный-шамыч производственный совещанеш „1938 ийыште урожайым погымо нерген" СССР Совнаркомын да Косолоп МТС комбайнер-шамычын письмаштым лончылымек, урожайым сай качестве дене кӱчык жапыште погаш налашлан республиканский комбайнер-шамыч дене пырля соревнованийыш ушныт.

Марий-Турек МТС-ысе комбайнер-шамычын соцсоревнованийыш ушнаш ӱжмыштым приниматлен, кажне комбайнер 15 кечыште ик „Коммунар" комбайн дене 450—500 гектар деч шагал огыл шурным поген налаш налме обязательствым сайын шуктат.

Социалистический соревнований шарымаште комсомолец комбайнер-шамыч **Кротова, Стяжкин** йолташмыт инициатор лийын шогат. Нуно моло комбайнер-шамычым стахановский пашаш шупшат.

Фавстов М.

Первой созыв СССР Верховный Советын кокымшо Сессийже

Союз Советын 1938 ий 14 августысо заседанийже

14 августышто, 11 шагат кечвалым, СССР Верховный Советын Заседаний залыштыже, Кремлыште, Союз Советын нылымше заседанийже лийын.

Союз Совет председательын заместительже депутат **Т. Д. Лысенко** председательствоватла.

Ончышаш паша радамыште—1938 ийлан СССР-ын единый государственный бюджетше нерген доклад почеш прений.

Прений пытымек Союз Совет докладчик—СССР Финансе калык комиссар **А. .Г Зверев** йолташын да содокладчик—Союз Совет Бюджетный Комиссий председатель депутат **И. И. Сидоровын** кошартыш мутыштым колыштеш.

Варажым Союз Совет 1938 ийлан СССР-ын единый государственный бюджетшым голосоватлымашке да пенгыдемдымашке кусна.

Профсоюзлаште пашам ыштыше депутат - шамыч группо лӱм дене депутат **К. И. Николаева** СССР-ын единый государственный бюджетышкыже социальный страхований бюджетым зачислитлаш предложенийым пуа.

Союз Совет тиде предложенийым единогласне принимайла.

Союз Совет постатейне лудмо порядке дене „1938 ийлан Советский Социалистический Республик-шамыч Ушемын единый государственный бюджетше нерген Законым“ статья-шамыч дене, а варажым тичмашын единогласне пенгыдемда.

Депутат **А. П. Заликин**ын предложенийже почеш Союз Совет пунчалым луктеш—„СССР, союзный ден автономный республик-шамыч судоустройствышт нерген Положений“ проект нерген докладым Союз Совет ден Национальность Советын пырля заседаниешышт колышташ.

Тидын дене Союз Совет кокымшо Сессийын нылымше заседанийже петырна.

Национальность Советын 1938 ий 14 августысо заседанийже

14 августышто, 6 шагат кастене, СССР Верховный Советын Заседаний залештыже, Кремлыште, Национальность Советын нылымше заседанийже лийын.

Национальность Совет председатель депутат **Н. М. Шверник** председательствоватла.

Ончышаш паша радамыште—1938 ийлан СССР-ын единый государственный бюджетше нерген доклад почеш прений.

Прений пытымек Национальность Совет докладчик—СССР Финансе Калык Комиссар **А. Г. Зверев** йолташын да содокладчик—Национальность Совет Бюджетный Комиссий председатель депутат **И. С. Хохловын** кошартыш мутыштым колыштеш.

Варажым Национальность Совет 1938 ийлан СССР-ын единый государственный бюджетшым голосоватлымашке да пенгыдемдымашке кусна.

Профсоюзлаште пашам ыштыше депутат - шамыч группо лӱм дене депутат **П. Г. Москатов** СССР-ын единый государственный бюджетышкыже социальный страхований бюджетым зачислитлаш предложенийым пуа. Национальность Совет тиде предложенийым единогласне принимайла.

Национальность Совет постатейне лудмо порядке дене „1938 ийлан Советский Социалистический Республик-шамыч Ушемын единый государственный бюджетше нерген Законым“ статья-шамыч дене, а варажым тичмашын единогласне пенгыдемда.

Депутат **П. А. Вершковын** предложенийже почеш Национальность Совет пунчалым луктеш — „СССР, союзный ден автономный республик-шамычын судоустройствышт нерген Положений“ проект нерген докладым Союз Совет ден Национальность Советын пырля заседаниешышт колышташ.

Тидын дене Национальность Совет кокымшо Сессийын нылымше заседанийже петырна.

Союз Совет ден Национальность Советын 1938 ий 15 августысо пырля заседанийже

15 августышто, 11 шагат кечывалым, СССР Верховный Советын заседаний залыштыже, Кремлыште, Союз Совет ден Национальность Советын кокымшо пырля заседанийже лийын.

Национальность Совет председатель депутат **Н. М. Шверник** председательствоватла.

Сессийын ончышаш паша радамжын кокымшо пунктшо почеш „СССР, союзный ден автономный республик - шамычын судоустройствышт нерген Положений“ проект нерген доклад дене СССР Юстиций Калык Комиссар **Н. М. Рычков** йолташ выступатлен.

Союз Советын 1938 ий 15 августысо заседанийже

15 августышто, 2 шагат кечывалым, СССР Верховный Советын заседаний залыштыже, Кремлыште, Союз Советын визымше заседанийже лийын.

Союз Совет председательын заместительже депутат **Т. Д. Лысенко** председательствоватла.

Союз Совет ончышаш пашан радамын кокымшо пунктшо почеш — „СССР, союзный ден автономный республик-шамычын судоустройствышт нерген Положений“ проект нерген Законодательный предположений Комиссий член депутат **Ф. В. Шагимардановын** содокладшым колыштеш.

Пренийыште СССР Верховный суд член **И. Т. Голяков** йолташ да депутат **З. А. Андреева** (Чебоксарский округ, Чувашский АССР) выступатленыт.

Национальность Советын 1938 ий 15 августысо заседанийже

15 августышто, 6 шагат кастене, СССР Верховный Советын заседаний залыштыже, Кремлыште, Национальность Советын визымше заседанийже лийын.

Национальность Совет председатель депутат **Н. М. Шверник** председательствоватла.

Национальность Совет ончышаш паша радамын кокымшо пунктшо почеш—„СССР, союзный ден автономный республик-шамычын судоустройствышт нерген Положений“ проект нерген Национальность Совет Законодательный предположений Комиссий председатель депутат **П. А. Тюркинын** содокладшым колыштын.

Пренийыште депутат **М. В. Горбачев** (Соронский округ Карельский АССР), РСФСР Юстиций Калык Комиссар **Я. П. Дмитриев** йолташ, депутат-шамыч **Г. Н. Бажулин** (Гармский округ, Таджикский ССР), **В. Д. Ефремов** (Севастопольский округ, Крымский АССР), **С. Д. Ионычев** (Геок-Тепинский округ, Туркменский ССР), РСФСР Верховный Суд председатель **А. П. Солодилов** йолташ да молат выступатленыт.

У-ТОР'ЯЛ РАЙКОМ ОБКОМ ПЛЕНУМЫН РЕШЕНИИЖЫМ НАЧАР РЕАЛИЗОВАТЛА

У-Тор'ял комсомольский организацийыште пропагандистский пашам путырак начар шындыме, манын ВЛКСМ Маробкомын IV-ше пленумжо палемдыш. ВЛКСМ Тор'ял райком тыжечын политический воводым ыштышыже, пленумын решенийжым илышыш пуртымашке пӱтынь комсомольский организацийым мобилизовэтлымашыже кӱлеш ыле.

Но Тор'ял районысо комсомольский руководитель-шамыч тыге ыштен огытыл. Викак каласаш кӱлеш, нуно IV-ше пленумын решенийжым ӱмбач гына умленыт. Санденак пленум решенийым тунеммаште формальность кугу верым налын шога.

Райкомын пашажым ӱмбач гына ончалаш гын, нимогай пашат ок ыштылт манаш ок лий. Райком первичный организаций - шамычлан полшаш райцентр гыч 12 комсомолецым колтен. Нуным чылаштымат райком бюрош утвердитлыме да инструктажым пумо. 45 организаций гыч 17-ше август марте пленумын решенийжым 29 организацийыште лончылымо, но протоколым райкомыш пеш шагал организаций-шамыч колтеныт.

Райкомын пашажым качественный могыр гыч ончалаш гын, нимолан йӧрдымӧ сӱретым ужаш лиеш. Шуко комсомольский организацийлаште комсомольский погынымаш - шамыч йӧршеш ямдылалтде, критике ден самокритик деч посна эртат. Ятыр организацийлаште лончылымо вопрос почеш общий, нигем мобилизоватлыдыме решений-шамыч лукталтыныт. ВЛКСМ райкомын южо уполномоченный- шамыч комсомольский погынымашлаште ӧрдыж гыч ончен шогышо ен гына лийыныт, нунылан поручитлыме пашалан ситышын ответственностьым огыт нумал.

Тидын нерген тыгай факт-шамыч раш ойлат: ВЛКСМ райком бюрон членже Нагорин йолташ „Б.-Вочканур“ колхоз пелепсе комсомольский организацийыште погынымашым эртарен. Тиде погынымаште 9 комсомолец гыч 4 комсомолец велэ лийын. Пленумын решенийже нерген Нагорин йолташ докладым ыштен, но тудо шке докладыштыже „Б.-Вочканур“ комсомольский организацийын ситыдымашыже нерген пеш шагал ойлен. Санденак комсомолец-шамычат выступатлен огытыл. Лӱмлан тыгай решенийым луктыныт: „комсомол обласной комитетын решенийжым сведенийыш налаш да тылзеш 3 политзанятийым эртараш. Моло первичный комсомольский организаций-шамыч дене соцдоговорым ышташ, несоюзный молодежь коклаште агитационный пашам эртараш“.

„Тумер“ ден „Памаш ял“ колхозласе первичный комсомольский организацийлаштат погынымаш лӱмлан гына эртен. „Памаш ял“ организацийысе погынымаш воштылчыкан тыгай решенийым луктын: „IV пленумын решенийжым илышыш пурташ. Садлан регулярне эртараш политучебым. „Б.-Вочканур“ первичный комсомольский организацийым соцтангасыш ӱжаш“.

Тыге некультурный вошымо общий решений-шамычым шуко ончыкташ лиеш ыле.

„Ушемнур“ первичный комсомольский организацийын погынымашым тевэ кузе организоватленыт: ВЛКСМ райкомын представительже Овчинников йолташ колхозыш толын да комитет секретарьлан ойлен: кызытак комсомолец-шамычым пого, погынымашым эртарена.

Комсомолец-шамыч пожарыш ӱжын кондымыла пеш вашке погалтыныт. Погынымашым ямдылыме огыл улмаш. Погынымаш марте пленумын решенийжымик комсомолецат лудын огыл. Овчинников газетым налын да комсомолец-шамычлан решенийым лудын пуэн. „Ушемнур“ организацийын пашаже нерген ик мутымат пелештен огыл. Санденак погынымашын лукмо 7 пунктан решенийыштыже ВЛКСМ Маробком пленумын решенийжым илышыш пуртымо нерген ик мутат ок ойлалт.

Ме ятыр организаций-шамычым ончен лекна. Нунын пленумыштышт кружок составым утвердитлыме нерген,пропагандистым ойрымо нерген, программым могай срокышто шуктымо нергéн, молат ик мутымат муаш ок лий.

Тенгече ВЛКСМ Маробком бюро У-Тор'ял райкомышто IV пленумын решенийжым реализоватлыме нерген райком секретарь Чегаев йолташын докладшым колышто. У Тор'ял районышто ВЛКСМ Маробком IV пленумын решенийжым изучатлымаш да тудым илышыш пуртымаш пеш начар кая манын Обком бюро ончыктыш.

У-Тор'ял райкомол секретарь Чегаев йолташ пленумын решенийжым реализоватлымаште чыла йоҥылышым тӧрлаташ, пленумын решенийжым практический паша дене илышыш пурташ, август-сентябрь тылзе жапыште комсомольский организацийыште чыла вопрос денат ончыко лукташ мутым пуыш.

К. Ленский.

НАТА БАБУШКИНА ЛӰМЕШ АЭРОКЛУБЫН ИЛЫШЫЖЕ ДА ПАШАЖЕ

Учлет-шамыч самостоятельный чоҥештымаш деч ончыч. Сӱретыште: Чурилина Катя ден Карташев Миша.
Фото Чуршуковын.

Меат чоҥешташ тӱҥалына

Мый изи улмем годымак самолетын чоҥештымыж дене интересоватленам. Самолетын кӱшнӧ коштмыжым ончен шогемат, шонем ыле: кунам гынат мый тыгай самолетым виктараш тӱҥалам. Шонымемым шуо. Тений март тылзыште Йошкар-Ола Ната Бабушкина лӱмеш аэроклубышто пилотлан тунемаш тӱҥальым. Тылеч посна мый Йошкар-Ола 6 №-ан школышто тунемам, тений 9 классым сай отметке дене тунем пытарышым.

Летный школышто тунемем деч посна общественный пашаште участвоватлем. Садлан тений комсомол радамыш пуртышт.

Кызыт ме 16 август марте ик тылзылан каникулышто лийна. Но мый аэродромыш чоҥештымым ончаш эре коштым. Пассажир олмеш самолет дене шуко гана чоҥештышым. Кум гана зонышто лийынам. Высший пилотаж ыштымаштат лӱдын омыл. Чоҥешташ пеш интересне. Пилотный теорийым тунем пытарен меат чоҥештылаш тӱҥалына.

3-шо наборын самырык учлетше—**Чулков Виталий.**

Сӱретыште: Ната Бабушкина лӱмеш аэроклубын самырык парашютистше-шамыч.

Первой чоҥештымем

28 июльышто мланем самолетым самостоятельне управляяш разрешитлышт. Мый тидлан пеш куанышым. Кабиныш шинчым. Стартым пуышт, мый мланде гыч ойырлен кӱшкӧ кӱзаш тӱҥальым. 100 метр кӱкшытыштӧ первый разворотым ыштышым, приборым ончем: кӱкшыт 300 метр. Газым иземден машинам планироватлышым, 30 метр кӱкшытыш волыш. Мланде лишне. Чыла расчетым сай шуктен самолетым мландыш шынден, посадке сай лие.

Кызыт ынде мый высший пилотажын чыла фигуржым самостоятельне ыштем.

Шукерте огыл мый первой гана самолет гыч парашют дене тӧрштышым. Парашют дене II-й ступеньлан нормым сдатленам.

А. Булыгин.

Парашют дене тӧрштенам

Мый чоҥешташ тунемаш да парашют дене тӧрштaш изи годсекак шонем ыле. Мемнан куанымашан социализм элыште гына молодежын мечтаже шуктелтеш. 12 август—илышыштем нигунам мондыдымо кече. Тиде кечын мый парашют дене 800 метр кӱкшыт гыч первой гана тӧрштышым. Тиде кечынак II-шо ступень парашютный нормым сдатленам.

Мемнан молодежын парашют дене тӧрштaш кугу желанийже уло. Молодежым парашютный спортыш шупшын шогаш кӱлеш.

Йошкар-Олаште парашютный вышкым шукертак ышташ тӱҥалме, но Осоавиахим Центральный Советын йӧрдымӧ руководствыжлан кӧра гына але марте йӧршын строитлен пытарыме огыл. Садлан яра гына шога. Парашютный спортым молодежь коклаш шарыман.

Учлет-комсомолец—
Романов И. С.

Обязательствыштым сайын шуктат

Социалистический родинын шемерже-шамыч коммунистический партий ден Сталин йолташын вуйлатымышт почеш, тӱняште первоклассный авиацийым ыштеныт.

Мемнан Марийский республикын ончыл эргыже-шамыч Йошкар-Оласе Ната Бабушкина лӱмеш аэроклубышто летный пашалан тунемыт. Нуно Ленинско-Сталинский комсомолын 20 ий темме юбилейжылан летчик лийын лекташ обязательствым налыныт. Курсант-шамыч Карташев, Селиванов, Катаев Сысцов, Чурилина, молат тиде обязательствым шукташ уло вийыштым пыштеныт. Инструктор-шамычым ямдылыме курсышто тунемше Анучин йолташ курсым досрочно тунем пытарен. Кызыт тудо летный подготовко дене шке туныкта. Авиаций кечылан курсант-шамыч кокла гыч 70 процентше парашют дене нормым сдатленыт.

1939 тунемме ийлан аэроклубын пилот ден техникым ямдылыме отделенийышкыже тунемаш пурашлан йодмаш налалтеш. Аэроклубым сай курсант-шамыч дене комплектоватлымаште чыла комсомольский организаций-шамычлан кӱлеш семын пижман. Кажне комсомольский организаций шке кокла гычше эн сай комсомолецым летный школыш тунемаш колтыжо да тудлан эреак полшен шогыжо.

Штаб начальник—
И. Письменов.

Сӱретыште: Йошкар-Оласе Ната Бабушкина лӱмеш аэроклубын инструктор ден учлет-шамычышт. Первой рядыште учлет-шамыч: **Горинов М., Чурилина Е., Фролов В.** Кокымшо рядыште: **Ванюков С. М., Селиванов Д. А., Блинов В. А., Лебедев А. И., Сысцов Б. В., Леванов И. В.** Кумышо рядыште шогат: **Молчанов** (звена командир), **Савкин** (командир), **Канкошев** (летный часть начальник), **Лепешин** (инструктор), **Анучин** (инструктор).

Фото **Чуршуковын.**

УЧЛЕТ-ШАМЫЧ

(Очерк)

Тымык эрым пожалтен, Йошкар-Оласе Ната Бабушкина лӱмеш аэроклуб ончычын автомашина тарвана. Машинан кузовшо учлет-шамыч дене темын. Машина—аэродромыш кудалеш.

Аэродром. 4 час эр. Самолет-шамыч ангара гыч лукталтыт. Нуным учлет-шамыч сайын проверитлат.

Ик мыняр минут политинформаций. Информаций деч вара звена командир летный часть начальниклан машина-шамычын исправностьышт нерген рапортоватла. Летчик-инструктор деч учлет заданийым налеш. Самолет чоҥешташ ямде. Стартер ош флагым лупшалеш. Самолетышто учлет газым пуэн, ик мыняр мланде ӱмбач кудалеш, вара южым шелын, писын кӱшкӧ, канде каваш кӱза. Зонышто тудо инструкторын заданийже почеш сложный пилотажым шукта.

Учлет-шамыч 9 час марте чоҥештылытат, нуным машина Йошкар-Олашке—пашаш конда.

Паша деч вара нуно кечывалым 4 часлан адак аэродромыш ч у м ы р г а т. Адак чоҥештылмаш, зона, пилотаж...

Аэродромышто учлет-шамыч кажне кечын „Стартовка“ лӱман газетым лuктыт. Газетыште нуно шке летный опытыштым вашлийыш передаватлат. Тылеч посна кажне кечын газет гыч пӱчкедыме „Что нового“ лӱман листовко лектеш.

Таче ийгече мардежан ылят, учлет-шамыч самостоятельне шагал чоҥештылыч, нунын пелен инструктор-шамыч лийыныт. Тевэ учлет Кочнев аэродромыш пӧртылеш. Тудын самолетшым номер дене палаш лиеш. Самолет эркын мланде дек лишемеш. Дежурный финишор учлет Колесников „посадкым ышташ лиеш“ манын ош флагым рӱза. Финиш... Машина шассиж (колесожо) да шеҥгел костыльже дене ик жапыште мландыш логалын, сайын волен шинчеш. Кочнев шыргыжеш. Посадке сай лийын. Тудо самолетым вашке гына старт линийыш конда, кабин гыч тӧрштен стартовко площадьыш—йолташыж-шамыч деке йывыртен ошкылеш.

Йодышташ тӱҥалыт:

— Виражым кузерак ыштышыч?

— Боевой разворотет кузе лекте?

— Штопор?

— Мый таче боевой разворотым кузе точно ышташ кӱлмым умлен нальым,— кутыра Кочнев, вара моло-шамычлан умландараш тӱҥалеш.

Учлет-шамыч эрден 4 час марте да кастен 4 час гыч кече шичмеш чоҥештымаште лийыт гынат, огыт нойо, машинам йӧратат, садлан эре чоҥештымышт велэ шуэш.

Учлет Булыгин йолташ самолет гыч волыш, самолетын чоҥешташ тарванымыжым куан дене ончен шогыш.

— Ах, могай сай чоҥешташ, пилотироватлаш!..—манеш тудо.

Учлет Котов йолташ посадкым йоҥылыш ыштыш. Тудын виктарыме самолетше мландыште тӧрштыл кудалеш... Инструктор тудлан молан йоҥылыш ыштылмыжым умландара.

Тевэ тулеч Головунина йолташ финишыш волыш. Таче тудо посадкым пеш сайын ыштыш.

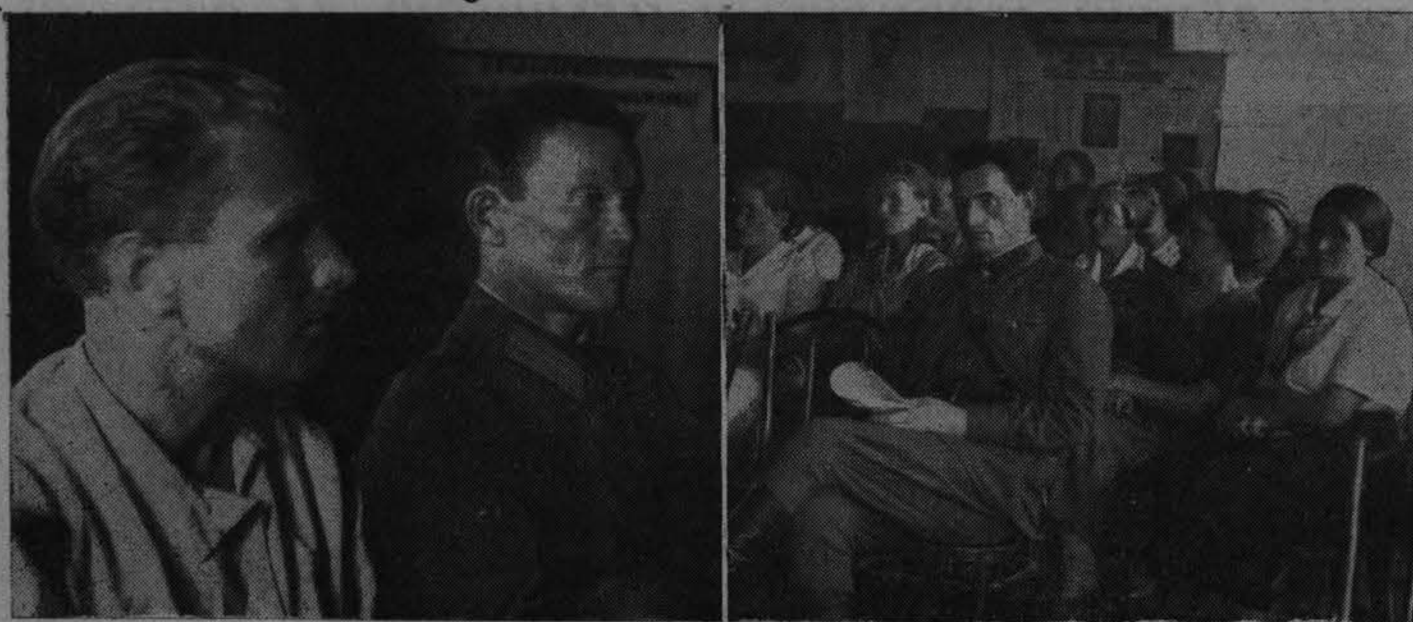
Южышто пропеллер йӱк кече шичмек гына шыплана. Учлет-шамыч кажне кечын утларак сайын чоҥешташ, кӱшнӧ, каваште сложный пилотажым ыштылаш, посадкым сайын ышташ тунемыт.

Жап веселан, интересне эрта. Кече эртен каймымат шижаш ок лий. Учлет-шамычын шонымашышт—тунемаш, авиационный техникым шке кидыш налаш! Вет Советский власть, Сталинский Конституций да личне Сталин йолташ молодежлан тунемаш кугу правам пуэныт. Кӱлеш гын, учлет шамыч учебный гыч боевой самолетыш шинчын, пеледше социалистический элыш сар дене керылташ тоштшо фашист-шамычым кыраш тӱҥалыт.

Мих. Смирнов.

15 август. 1938 ий. Аэродром.

141

Шукерте огыл МОПР-ын 5-ше областной конференцийже эртен.
Сӱретыште: Шола гыч—президиумышто ЦК МОПР председатель А. Д. Александров ден орденоносец А. И. Беляев йолташмыт. Пурлаште—конференцийын общий видше.

Колхозник-шамыч кокла гыч интеллигенций кушкеш

Октябрьский революций деч ончыч пеш шагал енг тунемын кертын, нуныжат поян-шамычын шочышышт гына тунемыныт. Теве Тошто-Тор'ял ялыште (У-Тор'ял район) поян Косоротов-шамычын шочшышт гына школыш коштыныт. Йорло ден ик марда кресаньыкын икшывыштлан тунемаш школ омса тӱкылмаште ыле. Тунемаш шоненыт гынат, логалын огыл.

У Сталинский Конституций тунемаш чылалан пеш кугу правам пуэн.

Кызыт ынде Тошто-Тор'ял огыл, тыште поян „Ушемнур" колхоз шочын. Тиде колхоз гыч кызыт тӱрлӧ школлаште чылаже 48 енг тунемеш, ты шот гыч 4 енгже институтлаште тунемыт. Тиде колхоз гычак 12 туныктышо, 1 ассистент, 1 лейтенант, 2 инженер, 20 служышо уло. Тиде чыла Октябрьский революций дене Сталинский Конституцийын саскаже.

Б. Герман.

Ӱдрамаш молодежь коклаште пашам огыт ыште

ВЛКСМ ЦК V-ше пленумжо ден ВЛКСМ Обкомын III-шо пленумжо ӱдрамаш молодежь коклаште пашам виянгден колташ пеш раш ончыктеныт. Но южо комсомольский организаций тиде решенийым илышыш пурташ пижын огытыл. „Виян памаш" колхоз пеленсе комсомольский организацийыште (Ронго район) ӱдрамаш гыч 2 енг веле членлан шога. А колхозышто ӱдрамаш молодежь шуко уло. Нунын коклаште ударница-шамычат шотлалтыт. Комсомольский организаций ӱдрамаш молодежь дене погынымашым, беседым ик ганат эртарен огыл. Комсорг Лихачев йолташ нуным комсомол радамыш шупшын шогаш огешат шоналте.

Тиде организацийыште апрель тылзе гыч политзанятий лийын огыл. Пропагандист Васильев политзанятийым эртарыме олмеш йӱын гына коштеш.

Тиде организацийыште ӱдрамаш молодежь ден пашам саемдыман. Тугак политзанятийымат эртараш тӱнгалман.

Казанцев С.

КОМСОМОЛЫШ ПУРАТ

„Йошкар Армий" колхозышто (Ронго р-н) весоюзный молодожь ятыр. Кызыт вунын коклаште комсомолец-шамыч политик умылтарымаш пашам ыштат. Устав дене программым туныктат.

Кызыт весоюзный молодежь-шамыч комсомолыш пураш йодмашым пуат. Шукерте огыл 6 енг йодмашым пуэн. Эше пураш шонышо-шамыч шукын улыт.

Вашке колхоз пелен первичный комсомольский организаций почылтеш.

Волков Я. С.

Антирелигиозный кадр-шамыч ямдылымашым образцово организоватлаш

Антирелигиозный кадр-шамычым ямдылашлан МАССР ОНО Йошкар-Ола, Кырык-Мари, Звенига, Шернур районлаште заочно тунемше-шамычлан полшаш консультационный пункт-шамычым организоватла. Адак антирелигиозный кадр-шамычым ямдылыме 7 тылзаш курс организоватлалтеш.

Кырык-Мари СВБ райсовет председатель комсомолец Родайкин 1 сентябрьлан антирелигиозный учебым тӱнгалаш, тушто антирелигиозный пашан организаторжылан 30 комсомолецым туныктен лукташ мутым пуэн.

СВБ райсовет вуйлатыше да ВЛКСМ райком пашаенг-шамычлан антирелигиозный кадр ямдылымашке уло вийым пыштен пижман. Тиде пашаште ВЛКСМ райком да комсомольский организаций-шамыч тӱнг верым налын шогыман да антирелигиозный пашаш активный комсомолец-шамычым шупшман.

Казанцев Г. Г.

Футбол

„Динамо"—„Спартак"

16 августышто Йошкар-Ола „Динамо" вӱд станцийын стадионеш „Динамон" кокымшо футбольный командыж дене Кырык-Мари райцентрысе (Козмодемьянск) „Спартак" футбольный команде модыч.

Модмашын результатше: 5:2 шот дене Йошкар-Ола „Динамон" кокымшо командыже сенген.

Т. Минлигузин.

СОВЕТСКИЙ АВИАЦИЙ

(Енг, цифр, факт-шамыч)

◆ 1923 ийыште мемнан элыште первой регулярный воздушный сообщенийым организоватлыме ыле. Тувам 400 километр кутышан ик воздушный линий гына лийын. Кокымшо пятилеткын мучашыштыже союзный ден местный значенийан воздушный сетьын кужытшо шӱдӧ тӱжем километрым вончен. Авиационный сетьын кужытшо дене Советский Союз тӱняште первой верым налын.

◆ 1923 ийыште СССР-ын воздушный транспортшо 300 пассажирым, 1,8 тонн почтым да 0,1 тонн грузым гына нангаен. 1937 ийыште самолет дене 211 тӱжем утла пассажирым, 9 тӱжем тонн утларак почтым да 37 миллион тонн наре грузым нангайыме. Грузым шупшыктымаште СССР капиталистический эл-шамычым эртен коден.

Ик элын территорийже гоч кайше, тӱняште эн кужу воздушный магистраль Москва — Хабаровск — Владивосток 8.190 километр кужытан. Тиде линий дене гражданский авиацийын самолетшо-шамыч регулярне коштыт. Тидын деч посна мемнан элыште кугу магистраль-шамыч эша ыштaлтшашлык: Москва—Баку—Тбилиси (3.020 километр кужытан); Москва—Ташкент—Фрунзе—Сталинабад; Москва—Алма-Ата; Москва—Симферополь да молат.

СССР-ын столицаже—Москва воздушный линий дене чыла 11 союзный республикым, шуко автономный республик ден национальный округ-шамычым кылден шога.

◆ Советский авиацийын лозунгшо: умбаке, кӱшыч да чыла деч писын чонгешташ. Тиде лозунг илышыш пурен толеш. 1936-37 ийыште советский летчик-шамыч Международный авиационный федерацийын официальный таблицышкыже (ФАИ) 18 у международный рекорд-шамычым возеныт.

Коммерческий грузан самолет дене кӱкшытыш кӱзымаште улшо чыла рекорд-шамычым советский летчик-шамыч Коккинаки, Юмашев, Нюктиков, Липкин да молат сенген налыныт. Мемнан летчик-шамыч 1 тонн коммерческий груз дене 12695 метрыш, 5 тонн груз дене 8980 метрыш, 10 тонн груз дене 7032 метрыш, 13 тонн груз дене 4535 метрыш кӱзеныт.

◆ Вияш корно дене умбаке чонгештымаште тӱнямбал рекордым Советский Союзын Геройышт летчик Громов, Юмашев, Данилин ыштеныт. 1937 ий июльышто вуно нигушак шичде Москва—Северный полюс—Америк Соединенный Штат маршрут дене 10.200 километрым утла 62 шагатат 17 минутышто чонгештеныт.

◆ 1936 ий 20-22 июльышто Советский Союз Герой-шамыч Чкалов, Байдуков, Беляков Сталинский маршрут дене нигушак шичде Москва—Северный Ледовитый океан—Камчатка—Николаевск на Амуре—Чкалов островыш чонгештеныт. 56 шагатат 20 минут жапыште нуно 9.374 километрым эртеныт. 1937 ий 18—20 июньышто нунак нигушак шичде Москва—Северный полюс—Американский Соединенный Штатыш (10 тӱжем километрым 63 шагат 25 минут) чонгештеныт.

◆ Совет Ушем Герой М. В. Водопьянов 1937 ий 21 майыште „СССР Н—170" самолетым Северный полюсын ийышкыже первой волтен шынден, тужакын Папанин, Кренкель, Ширшов да Федоров йолташ-шамычым ийын кодшо легендарный „Северный полюс" станциеш зимоватлаш коден.

◆ 1937 ийыште лейтенант Полина Осипенко гидросамолет дене кӱшычын чонгештымаште кум ӱдрамаш международный рекордым шынден.

◆ 1938 ий 27—28 июньышто летчик Владимир Коккинаки да штурман Александр Бряндинский „Москва" самолет дене нигушак шичде Москва—Хабаровск—Владивосток район маршрут дене чонгештеныт. 24 шагатат 36 минутышто 7.600 километр утла (кокла шот дене шагатыште 307 километрым) эртеныт.

1938 ий 2 июльышто героический летчица-шамыч Полина Осипенко, Вера Ломако да Марина Раскова гидросамолет дене Севастополь гыч Архангельскыш нигушак шичде 10 шагатат 33 минутышто 2416 километр коклам (1 шагатыште кокла шот дене 228 километрым) чонгештеныт.

Советский летчик-шамычым мемнан элын чыла шемерже йората. СССР, союзный ден автономный республик-шамычын Верховный Советлашке сайлымаште депутатлан шуко ончыл летчик-шамыч сайлалтыныт. Нунын коклаште Ляпидевский, Молоков, Водопьянов, Громов, Юмашев, Данилин, Чкалов, Байдуков, Коккинаки, Мазурук, полковник Копец, майор Черных, самолет конструктор Имашкин, летчица Валентина Гризодубова да молат ятыр улыт.

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

Адрес редакции: Мар. АССР, г. Иошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комн. № 70, телефон № 90.

Упол. Главлита Мар. АССР А—661. Иошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.